

Uzun Bir Cümleye Övgü: Ümit Hassan'ın Ardından

“Söz kolay/ Şakımaşım kuş gibi”

Ayhan Yalçinkaya, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Gülten Akın'ın *İlkyaz* adlı şiirinin ilk dizelerini bilmeyen kaldı mı; “ Ah, kimselerin vakti yok/ Durup ince şeyleri anlamaya”? Bu dizelerin bile ancak tv şovları ya da dizileri üzerinden bilindiği; tarihin, bastırılmış pornografisiyle padişah dizilerinden öğrenilerek hakikat yerine geçirildiği bir çağda ve aynı anlama gelmek üzere, bir dünyada ya Gülten Akın bizi kandırıyor, ya biz kendimizi; ama kesin, ortada bir kandırma, hadi hafifletelim bir yanılısama var! Şairin günahını kendi boynuna vuralım: Eğer dediği şey doğruysa, biz, bu dünyada ve bu çağda, onun okurları nasıl anladık bu dizelerdeki “inceliği” ki dilimize pelesenk oldu? Yoksa daha baştan zaten anlayamayacağımızı, zaten anlamak için vaktimiz olmadığını mı söylüyordu? Eğer öyleyse niye söylüyordu? Kendi kendisine mi söylüyordu? Kim bilir, belki de bu dizelerde anladığımızı sandığımız bir “incelik” yoktur da, uzaktan uzağa şair bize dil çıkarıyordu! Sonra kendi “babalımız” boynumuza: Hem ince şeyleri anladığımız iddiasıyla bu dizeleri har vurup harman savururken, hem de aynı anda tam da kimselerin, en başta kendimizin vakti olmadığını nasıl ileri sürebiliyorduk? En kötüsü de şu: Eğer şairin ve şiirin bu dizelerde bize vermek istediği bir “meşaj” varsa, o mesajı tam da dizeleri kalbinden vurarak, aynı sözcüklerle tersine çeviriyor ve meşrulaştırıyoruz: Kimsenin vakti yok ki, ince şeyler için! Sanki bu dizeler bunu bildirmeye ve meşrulaştırmaya yazılmış gibi; “şairin de dediği gibi imanım, şairin de dediği gibi!” Öyleyse hadi oturup slayt hazırlayalım ya da instagramda yayılacak, viral olmaya aday bir video ya da hiç mi olmadı, spotlar efendim, spotlar; vurucu, akılda kalıcı, çılgın spotlar; çünkü kimselerin vakti yok; ne “durmaya”, ne “ince şeylere”, ne de “anlamaya”!

Hepimizin, kendim de dahil, yazının ve sözün dünyasına “şiir yazarı, şair” olarak gözümüzü açtığımız bu dünyanın bütün musibetlerinden, bugün giderek sözün ve yazının yerini görüntüye bıraktığı, kendisini bitmek tükenmek bilmeyen bir sahilik arayışmış gibi gösteren, sürekli bir özdeşleşme arayışı damgalılığıyla tam da sürekli bir kuşkunun pençesinde kıvrandığımız bu dünyanın müsebbibi belki de budur; şiirin ta kendisi. Şiirin *diktatörlüğüyle* doğuyoruz ve düz yazının *demokratlığını* ya hiç öğrenemiyoruz ya da öğrendiğimizde her şey

için çok geç oluyor. Şanslı olanlarımız ise Ümit Hassan'ın ya da eğer benzerleri varsa, onun gibi "hocaların"; "Hocaların Hocası" olmayan; hatta uzun yıllara yayılan rektörlüğünün bile içeri boşaltacak şekilde, bir rektörler toplantısında "bu rektör sözünün kökeninde rektum olabilir mi acaba?" diyerek bir anda o azametli rektörlerin dünyasının kapılarının da nihayet vara vara –altın varaklı klozetlerle ya da yönü "aman da Kabe'ye bakmasın" diye sapıtılmış tuvalet taşlarıyla döşenmiş de olsa-kenef kapısıyla ilişkili olabileceğini söylemekten ar etmeyen Ümit Hassan'dan ders alanlarımız ya da onunla, erken ya da geç ama tam zamanında karşılaşma talihine sahip olanlar. Şimdi eminim ki bu satırları okuyanların büyük çoğunluğu da içinden aynı şeyi geçiriyor: "Ne kadar uzun bir cümle bu böyle!" Bu uzunsa, ya şuna ne dersiniz:

"Bazı temel nitelikleri açısından ve niceliksel farklarına rağmen Timur ve Uzun Hasan örgütlenmelerindeki benzerlikler; Türkmenlerin toplumsal seyyaliyetleri ile askeri taktiklerinin örtüşmesi, Selçuklu Sultanlarına karşı teorik olarak "bağlı ve sadık" beylerin çoğu kez bağımsız hareket etmeleri ve Bizanslılarla anlaşmaları, Oğuz kabile mensuplarının Osmanlılar'ın formel olarak sünni olmalarına karşın, kabile üyelerinin tevarüs ettikleri Şamani inançları terk etmeyişleri ve bu inancın geçmişinde yatan totemik inancın önemi, baba'ların Orta Asya'daki şamanların doğrudan takipçisi olmaları, Barboro'nun 1471'deki Uzun Hasan nezdinde elçiliğinde gözlemlediği dervişlerin Şamani pratiklerini sürdürmeleri, keza Ricoldo-Lauren, İbn Fadlan-Togan'dan aktarılan İslam-öncesi pratikleri, at defin merasimlerinde savaşçı'nın atının gömülmesi, at'ın yenilmesi, insan kurban edilmesine rastlanılması, hristiyan esirlerin kurban edilmesi, kurban uygulamalarının askeri nitelikleri ve X. Yüzyıla Oğuzlar'ın Şamani temele dayanan evlilik pratiklerinin XIII. Yüzyılda Moğollarda aynen görülmesi.....[...]" diye devam eder gider cümle. Ayrıca belirtmeliyim ki cümlenin içindeki parantez içi açıklamaları, tarihleri, atıfları çıkarmış bulunuyorum. Nihayet bu cümle kitapta 11 satır daha devam ettikten sonra şöyle biter: "Mesela Demetrius Cydones gibi XIV. Yüzyıl kaynaklarını değerlendirişi gibi temaları bakımından Vryonis Jr., özel önem taşır."¹

Böylesi bir cümlenin kurulabilmesi, kurulabileceğinin tahayyül edilebilmesinden öte, imkânın ta kendisinin yazıyla gösterilmesi ne anlama gelir; bu kez "hem de bu çağda/bu dünyada" demeyeceğim? Demeyeceğim, çünkü tarih aşan bir biçimde kabul edebiliriz ki ister konuşalım, istersek yazalım hepimizin ortak *derdi* sözün ya da yazının onu hedeflemiş olsak da olmasak da alıcısı ile kendimiz, söylenen/yazılan ile anlaşılabilir/yeniden işlenen arasındaki mesafenin mümkünse kapatılması, mümkün değilse en aza indirilmiş olması. Yani hepimiz istesek de istemesek de söylenen/yazılan ile söylenmek/yazılmak istenen arasında bir özdeşlik olması gerektiğini hem varsayıyoruz, hem umuyoruz;

hem de, yetmiyor, bu özdeşliğin alıcı tarafında da, bizden çıktığı haliyle tecelli etmesini umut ediyor, bekliyoruz; dahası bunu güvence altına almaya çalışıyoruz. Çünkü söz ağızdan, yazı kalemden çıkana kadar bize aittir; değil mi? Ne kadar umuyorsak o kadar yalan! Şimdi buradan hareketle “uzun cümlelerin hikmeti budur” diyeceğim sanılıyorsa, aksine; kısa cümlelerin hikmeti budur! Novella ölürken kısa öykücülüğün yaygınlaşması da belki bundandır, bütün akademik tez yazımıyla ilgili kitapların tez yazarına “fazlalık cümlelerden” dem vurmaları bundandır! “Karıştırmayın; o konu artık başka tez konusudur; bu cümle derdini anlatıyorsa, niçin öteki cümle var ki; bilgiçlik mi taslıyorsun, yoksa ne kadar çok kaynak okuduğunu göstermeye mi uğraşıyorsun?” Ama nedense hiçbiri beş sayfalık bir makalede elli adet referansın işaret edilmesini bir sorun olarak görmez! Çünkü bu “özdeşlik” diktatörlüğüne teslim olmuş haldeyiz hepimiz; sözün dünyasına gözlerimizi şiir yüzünden açtığımızdan! Ama ne çare ki cümleleri ne kadar kısaltırsak kısaltalım; öyle ki neredeyse artık noktalama işaretlerinden yalnızca noktanın varlığını hatırlayalım; bırakalım iki nokta üst üste, hele ki noktalı virgüllü hatırlayan kalmamasın; virgülün bile kendisine ihtiyaç duyulmadığı bir yazma biçiminin dayatıldığı, giderek bizzat düz yazının kendisine katlanması gereken bir yüke dönüştürüldüğü bu dünyada, bu “çığırdan çıkmış” sadelik-yalınlık-kısalık “sofuluğu” ile bunların özdeşliğine ilişkin iman beklentisi, tam da tersini, sürekli şüphenin varlığının altını çiziyor. Reinhold Niebuhr’un ifadesini tersine çevirerek söylersek eğer “ne kadar inançlı gözükiyorsak, o kadar şüphe duyarız.” Yoksa düzünü mü söylemeli; “ne kadar şüphe duyuyorsak, o kadar inançlı görünürüz”? Keşke ne kadar kısa söylemeyi başarıyorsak; ne kadar yalın, sade ve basit; bir o kadar da uzun “sustuğumuzu” iddia edebilseydik ki kısalık ve sadelik sözümüzün yöneldiğinin nefesine alan bırakaydı ama hayır! İşte bütün bunlar hep *şiir yüzünden!*

Şimdi hiç referans gösterme ihtiyacı duymadan Mikhail Bakhtin’e sığınacağım: ‘Şiir diktatördür, düz yazı ise demokrat.’ Şiirin acısını ise ancak düz yazı alır. Yazının, okuruna güvenmeyen ve ‘okurun başını boş bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya’ diye başını erkenden bağlayan türüdür şiir. İster anlam diyelim, ister anlamsızlık ya da anlamsızlığın anlamı, ister duygu ya da duygusuzluk, dileyen dilediğini desin; taşıdığı her ne ise –kendisi bir şey taşımadığını iddia ediyorsa eğer, en azından bu iddiayı taşıyordur- şiir onu olduğu gibi okuruna dayatır. Taşınan şey sizde bir karşılık buluyorsa zaten, onu seversiniz; eğer karşılığı yoksa, kaldırır atarsınız bir kenara; o şair size bir şey söylemiyordur. Size bir şey söylemeyenle kavga etme imkânınız yoktur; “aman” da “canım, o duygu öyle mi ifade edilir?”; “Vah vah, dilini de bilmiyor bu garibim” deme lüksünüz yoktur. O yüzdendir ki hiçbir şiir eleştirmeni bir şiiri değerlendirirken şairin yerine geçip bir sözcüğün ya da bir dizinin yerine başka

bir sözcük ya da dize öneremez de düz yazı türlerinin tümünde eleştiren fail kolayca yazarın yerine geçip düzeltme ya da yok etme, yok sayma, eksiltme, artırma, çıkartma iddiasını üstlenebilir. Fethi Naci'nin kulakları çınlasın; “yatakta döndü durdu, döndü durdu sabaha kadar” mı dediniz? Yanıt geliyor: “Yatak değil mübarek, sanki Harran Ovası!” Bir dize için böyle bir cümle kuramazsınız, çünkü bu hakkı size tanımaz; çünkü şiir kendi referanslarını ya kendisi kurarak ya da tersine tüm referans noktalarını imha ederek kendini var edebilir ancak. Ne acıdır ki şiirin bu diktatörlüğü –kuşkusuz çok değişken biçimler altında kendini gösterecek şekilde- artık düz yazının dünyasına da yayılmıştır. Kimileyin bu biçimlerden biri kısıklık; kimileyin slayt cümleleri olarak kendine yer bulur; bazen özdeyiş vuruculuğunda, bazen fragmana ya da epigrafa indirgenmiş haliyle gelir; hepsinin ortak noktası hiçbirinin bir evi olmamasıdır; her biri kendi başına ve olduğu gibi ev olma iddiasındadır; tıpkı bir şiir gibi; temelden su basmana, kolondan kirişe, duvardan tabana ve çatıya...bitmiştir o. Ya içine girer oturursunuz çekip kapınızı ya da lütfen ırayınız: “Burası özel mülk!”

Ümit Hassan'ı tanıyan herkesin –bazılarının övgüyle, başka bazılarının sövgüyle- üstünde hilafsız uzlaşacağı şeylerin başında kuşkusuz, örneğini de yukarıda verdiğim üzere, onun hem derslerde, hem yazılarında, kitaplarında, özetle sözünde ve yazısında kurmaktan asla vazgeçmediği uzun cümlelere olan *takıntısı* gelir. Öyle ki ister amfide –gerçi artık amfide kalmadı ya- ister sınıfta ders anlatsın, sözünü not olarak öğrencisine aktarmaya ya da sözüne eşlik etsin diye tahtayı kullanmaya başladığında o tahtanın elli dakikalık bir ders içinde birden çok kez milim milim doldurulup silindiğini onu tanıyanların çoğu bir efsane olarak hatırlayacaktır. Gündelik sosyal ilişki içinde bile, kimi tanıklıklarca not edildiği üzere, Ümit Hoca öyle uzun ve karmaşık, iç içe geçmiş cümleler kurarak konuşur ki sizin için kurduğunu düşündüğünüz o cümlede size iltifat mı ediyor, yoksa sizi *eleştiriyor* mu, anlamayabilirsiniz.

Uzun cümlelerle konuşup yazanın suskunluğu da uzundur; okurunun başını döndürür, nefesini keser gibi dursa da aksine, okurunu sürekli olarak derin derin nefes almaya, durmaya, anlamaya, anlatmaya, dahası sözün/yazının varlığı gereği çizdiği sınırı sürekli aşmaya bir çağrı çıkarır ya da buna zorunlu bırakır; yani demokratik bir *diktatörlük* inşa eder Ümit Hassan uzun cümleleriyle! Kimsenin özgürlüğünden vazgeçmeye hakkı yoktur! Sahip olunamayacak tek hak özgürlükten vazgeçme hakkıdır. Özgürlüğün derin derin nefes almayla, derin nefesler alınmasına alan bırakmakla bir ilgisi olmalı. Yaşama hakkınızdan bile vazgeçebilirsiniz ama ben köle olmak istiyorum diyemezsiniz ki en azından azıcık Mark Twain ya da Octavia Butler okuyanlar ironik bir biçimde de olsa, köle olma hakkının ileri sürülebildiğinden haberdardırlar. Ümit Hoca'nın yazarken de, konuşurken de izin vermediği tek hak! Demek ki Ümit Hoca'nın

konusmasında ve yazısında, şiire her zaman özel bir yer ayrılmış olsa da, onu ne bir şiir dinler ne de okur gibi dinleyip okuyabiliriz. Öyle olaydı, ne şüphe, kötü bir şairin, bir şiir heveskarının adı olurdu, adı; hem de yazıyla, sözle dillendirdiği her sözcüğün üstüneyken eli; bütün kendinden bihakkın eminliğiyle.

Ümit Hassan'ın uzun cümlelerinin arkasında okuruna sonsuz bir güven duygusuyla birlikte okuru için adeta bir uyarı da gizlidir: "Gelme gelme, dönme dönme!" Dönüşlerimizin çoğunun arkasında yatan şey yanlışlık korkusudur; yanlış yapma, yanlış konumlanma, yanlış bir şey söyleme...yanlıştan duyulan bu korku birçok şey yaptırabilir bize. Ama Hassan, okurunu yanlış konusunda serbest bırakan bir akademisyendir; kendisi de yanlış sever; yanlış sevdiğini şuradan kolayca anlayabiliriz: Bir konuyu çalışırken, aynı konuda kendisinden önce çalışanları değerlendirdiği cümleler ile kendisine ait analizlerin sunulduğu cümleler birlikte düşünüldüğünde eleştirel cümlelerdeki tutkuyu görmemek olanaksızdır. Yanlış yorumlamak/yorumlanmak, yanlış anlamak/anlaşılmak sorun değildir; okuruna tüm bunlar tanınmıştır çünkü onun yazısında açıkça görülür ki eğer bir doğru varsa, onu bulmamızı sağlayan şey aynı şeyi sürekli doğru ve uygun bir biçimde anlamak değil, tersine çoğunun yanlış anlamaktır; "Aman da aman, pek de Popper'ın gördüm sizi" diyebilecek "Cingöz Recai"lere inat! Ümit Hoca sevmezdi Popper'ı; Churchill kadar nefret eder miydi, bilmem. Öyleyse dönmene ihtiyaç yok ki, gelmene varsa eğer!

Uzun cümlelerle söz alıp yazan biri, okuruna tanıdığı hakları en başta kendisine de tanıyan biridir elbette. Yani sürekli bir doğruluk arayışından öte, yanlıştan korkmama, riski üstlenme hakkı; yanlış yapma hakkı. Özneye yüklem alıp başını gidebilir; tümleç derebeyliğini, edat özerkliğini ilan edebilir; bunların tümü ciddi risklerdir bir yazar için. Dahası sınırları tanımaz. Mesele sadece uzun cümlelerin referans bolluğuna izin vermesi değildir ki Ümit Hassan'ın bu külliyata hakimiyeti tartışılmaz bile, aynı cümlelerin içinde şiire, tiyatroya, sinemaya, plastik sanatlara, ilgili disiplinin dışındaki disiplinlerce üretilmiş bilgiye ve enformasyona, gündelik hayatın içinden anekdotlara, fıkralara açılan söz ve yazı dünyası, okurunu/dinleyeni bir ağaç denizinin içinden kaybolmaya sürüklüyor gibi baş döndürücü olsa da, sonunda baştaki özne ve yüklem mutlaka kendini bir yerlerden dayatır ve ağaç denizi diye bilinen şeyin, bir orman olduğu anlaşılır. O halde doğruluk/uygunluk arayışını okura dayatmak ya da bir hakikati vasetmek yerine, okuru ummana fırlatmak; boşuna demedim ya, "gelme gelme, dönme dönme" diye, okur da ölürse ölür! Böylece ne yanlışlık kalır, ne de doğru. Doğruluk ve uygunluğun üstünde tam bir uzlaşma konusu olduğu şey, ne şüphe, ölü şeydir. Ümit Hassan da öldüğü için, artık onun uzun cümle takıntılı olduğu üzerinde tam olarak doğruluk ve uygunlukta birleşiyoruz. Bu birleşme bizi artık bir yere götüremez. Çünkü artık kimseler öyle cümleler kurmayacak ki epeydir,

kurmuyordu. Demek ki belki de çoktan ölmüştü Ümit Hocamız! Son uzun cümlesini kurduğundan beri.

Ümit Hassan öldü. Ölmek zorundaydı. Gülten Akın'ın Sevgili Hrant için *Karalanmış*'da söylediğine "İnadın anlamı yok/Ölünüyor/Ben bilmezden geliyorum"sa da. Ancak şu ya da bu vesileyle, doğallayın ya da o kadar çok, o kadar kanlı elin iş birliğiyle ölüp gidiyorsak da Ümit Hoca'nın ölüme yazgınlığı –belki hepimiz için, en azından bu şansa sahip olan herkes için geçerli olmak üzere, biraz da kendi seçimiyle koşullanmıştı. Hem uzun yıllara yayılan ve kim bilir belki de özellikle son yıllarda –yine “belki de”-hem de giderek bir gölgeye dönüşen rektörlüğünün ağırlığından, yaratmış olabileceği stres birikiminden söz etmiyorum. Hele ki bu denilebilirse de rektörlerin artık akademik organizma içinde nereye denk geldiğini bile bilemediğimiz, bildiğimizi de konuşamadığımız, söyleyemediğimiz yerde, belki biraz geç, biraz erken ama kendisi için tam zamanındadır belki de, ölmek zorundaydı.

Rektörlüğü bir yana, akademi dünyasının geldiği yeri düşündüğümüzde de bu dünyada bir akademisyen olarak Ümit Hassan'ın yeri ne olabilirdi ki? Daha bu dünyayı hayal bile edemezken, çok sevdiği Mülkiye'de kalması sağlanabili mi hocamızın? Ümit Hassan ki bütün tepkileri göze alarak bilmem kaç yıllık bir misyonla kendini var eden bir fakülteye Türk-İslam Düşünce Tarihi gibi, artık bir klasik ve muhtemelen Mülkiye'de kendisi tarih olmuş bir dersi kazandırdı. Hikmet Kıvılcımlı'yı ve adlarını ihmal edeceğim ama haklarını yemek istemediğim belki bir iki namuslu İlahiyatçı akademisyeni bir yana bırakırsak, bu ülkede İbn Haldun deyince kim, ne anlardı? Dahası anlayanın anladığı İbn Haldun ile Ümit Hoca'nın İbn Haldun'unu hele bir yan yana koyalım. Türk-İslam Düşünce Tarihi dersini, kronolojik bir dizilişle sıradan bir düşünce tarihi dersi sananları hayal kırıklığına uğratmak isterim. Bu ders, “Ayyı Farabi ne demiş; Ay İbn Sina; Vay İbn Rüş; ah o Gazzali yok mu o Gazzali ve nihayet, İbn Haldun geldi, salaha erdik” dersi değildi. Bir satır Bachofen, iki satır Morgan, üç satır Engels, dört satır Marx okumadıysanız size ne İbn Sina, ne İbn Rüş ve hatta ne de Gazzali bir şey söyleyebilirdi; İbn Haldun mu? O zaten bu durumda söylemeye tenezzül etmez; dönüp sırtını giderdi Mağripli kurnaz ve mağrur diplomatlığıyla! Demem o ki aslında bu ders Siyasal Antropolojiye Giriş dersi mahiyetindeydi. Çünkü düşünce tarihi kronolojik bir ders olmaktan öte, nasıl ki Newton fiziğinin Galileo fiziğini yerle yeksan edişi gibi bir şey sosyal bilimlerde geçerli değilse, Marx Platon'u yerle yeksan etmiyorsa, Platon'u Platon yapan da kendi şimdiki zamanı içindeki dinamik tortuysa, tortunun dersi idi. Öyleyse ya kendi zamanımızın içindeki tortuyla temasa gelmemeli mi?

Kuşkusuz, ister nankörlükten, ister liyakatsizlik, yani düpedüz cehaletten, ister

korkudan, ister intikam arzusundan...her nereden beslendiyse artık, Ümit Hocamızın ölümünü bile “göremeyen” Mülkiye’nin eski Mülkiye ile hemen hemen hiçbir bağı kalmamış durumda. Türk-İslam Düşünce Tarihi bahçesinde hangi kuş ötüyor bilmiyorum ama kendisinden miras lisansüstü düzeydeki Siyasal Antropoloji dersi ile daha sonra lisans düzeyinde de ayrıca verilmeye başlanan Siyasal Antropolojiye Giriş derslerinin bağı çoktan söküldü, şaraphane yıkıldı, sular kesildi; o viranede baykuşlar ötüyor şimdi ya da üstüne açık göz akademik bir müteahhit rezidans dikmiştir çoktan! Hayrını görmesinler! Nihayet, elbette hepimiz biliyoruz ki Mülkiye’si, Hocamızın bir dönem zevkle ders verdiği, kayyuma teslim ODTÜ’sü bir yana, dünya da artık onun uzun cümlelerinin sonunu getirmeye uygun bir sabra sahip değil. Tüm bunlar doğru ama onun ölüme yazgılılığı, bunlar bir yana, yine de biraz kendi seçimiydi.

Bunu açıklamayı en sevdiğim *diktatörlerden* birine Furuğ’a bırakacağım; hiçbir erkeğin soyadını onun adına eklemeye hak ileri süremeyeceği, kalbimizin üstünde kırılmış kanatlarıyla hep uçuşu hatırlatan Furuğ’a... “Ah...//[...]/ Benim payıma düşen/ Bir perde asılmasının benden aldığı gökyüzüdür/ Benim payıma düşen, terk edilmiş merdivenlerden inmektir/ Ve ulaşmaktır bir şeylere çürüyüşte ve gurbette/ Benim payıma düşen anılar bahçesinde hüzünlü bir gezintidir.” (*Yeniden Doğuş’tan*) Ümit Hocamızın kendi seçimiyle payına düşen şey tam da buydu: Terk edilmiş merdivenlerden inmek! Çürüyüşte ve gurbette, anılar bahçesinde hüzünlü bir gezintinin sonunda, aynı merdivenleri bu kez tersinden çıkmak! Ama o bahçeden elleri kolları dolu olarak. Nihayetinde merdiven terk edilmişse ev çoktan terk edilmiştir; demeye gerek var mı bilmem? O merdivenleri elleri kolları dolu olarak çıkan Ümit Hassan’ın kapısını çaldığı ve çalacağı her ev; hem yeni bir ev inşa edeceği iddialarına sahip olanlarca, hem en eski evin en eski sahipleri olduğu iddiasını üstlenenlerce çoktan terk edilmişti! O kapı açılmazdı! Açılmadı da! Boşuna mı Ümit Hassan’dan bihaber, İbn Haldun çalıştığını iddia edenler bile! Olsun! kim bilir belki de en azından akademinin, yine Gülten Akın’ın diliyle, “Alevisi olmalı” Ümit Hassan, “yana yana tükenmediğine göre”; daha çok sözü olduğunca söyleyecek ve susacak. Birinin konuşması için diri olması şart değil ya! Tıpkı susması için ölü olmasının şart olmadığı gibi.

Ümit Hocamızın uzun cümlelerinin arasında boy veren suskunluklarına da değinmemeli mi? Ah be Hocam! O kadar Abdal dedin, Derviş dedin, Şaman dedin, anahanlık, babahanlık, İbn Haldun’u, Engels’i, Morgan’ı bir yana... Etimolojiye girmedin, adeta etimolojinin kendisi oldun da kendi sayfalarının arasında ne Kızılbaşı gördün, ne Dedeyi, ne Rafızı ve Mülhidi, Engels’i gören gözün Rosa’yı görmedi; Malinowski dedin de anahanlığın kadınlarının DA bir bedeni olduğunu nedense çabucak unutmayı seçtin. Oysa “yalnızca kendi

tarihimizi değil, kendi doğamızı da kendimiz” yapmıyor muyduk; “elbette keyfimize göre değil.” (J. Kovel) eğer toplumsal-siyasal eşitlikler/adaletsizliklerle (cinsiyet eşitsizliği baki kalmak üzere) cinsel eşitsizlikler arasında bir bağ olmasaydı, tüm kurumsal-örgütlü ve kendini biricik hakiki din olarak sunan dinlerle otoriter, faşist rejimlerin en önemli avadanlığını cinsel baskı araçları oluşturur muydu? Ah Hocam ah! Savaş meydanında “Ak tolgalı beylerbeyinin haykırışının” şiardan slogana uzanan sesini duydun da bedenlerimizin, en az savaşın olduğu kadar, siyasetin de meşru meydanlarından biri olduğunu sanki unuttun biraz. Eh, bu da benim/bizim sorunum(uz.) Bize dert olsun, değil mi? Hani utanmasam tasnif üstüne yazdıklarını okumuş olmaktan; kendinizi bir ekonomi politikçi olarak tasnif ederdimiz sanırım diyeceğim ama uzun cümleler imdada yetişiyor; bir hukukçunun, siyaset bilimcinin, bir tarihçinin; ez cümle sahip olduğunuz, bir teorisyenin sosyal bilimci olarak portresi izin vermiyor buna. Olan oldu; ölen öldü; uzun cümleler cümleten sustu. “Bu yüzden dünya hey koca dünya/ Dönüyor bir ölümler ülkesine/ Susanlar şimdilik/ Oyunun dışına düşenler/ Yalnız onlar doğruluk kalkacaklar/ Gün kıyamete erdiğinde” (Gülten Akın, *Gül için İlahi*)

Dönelim başa: Muhtemelen, yine yazı hayatına gözlerimizi şiirle açtığımızdan, hemen herkes kısa cümle kurmanın çok zor, uzun cümle kurmanın ise çok kolay olduğunu kabul ediverir; elbette uzun cümlelerin içerdiği risklerin ve ağır sorumluluğun üstünü de kolayca çizerek. Belki de öyledir; zordur kısa cümleler kurmak. Kısa cümlelerle yazmak, *şiirsel* bir hastalık olarak durmaksızın yürümenin, sabrı boşa çıkararak akışın, hareketin, bir menzilden bir menzile, Cortazar’ın kulakları da eksik kalmasın çınlamakta, menzillerin “iç içeliği ya da sonsuzluğunun” yazısını üretir. Oysa artık dünyanın durmaya ihtiyacı var, harekete değil; durup kendi iç seslerini ve cümle dış sesi dinlemek için durmaya. Çünkü ince şeyler durmanın/duruşun yarattığı kesintide ortaya çıkabilecek o “vakit” sayesinde ancak anlaşılabilir. Ancak durdukça derin nefesler alabiliriz ve kesik kesik soluklanılan hızlı sevişmelerin kabalığı ve en önemlisi, fetihten ayıramayan iktidar hempalığıyla mesafelenebiliriz. Uzun cümlelerden ayrı düşmemiz, onun hayatımızdan kovulmasıyla birlikte içimizde derin bir nefesi biriktiriyor ve bu da bizi yine Furuğ kapısına getirmiyor mu? “Zavallı halk/ Yüreği ölgün, bitmiş, dalgın/ Huzursuz ağırlığı altında ölü gövdesinin/ Bir yerden bir yere sürünüyor/ Ve önlenmez cinayet isteği/ Durmadan büyüyor ellerinde./ Kimi zaman ufacık bir kıvılcım/ Bu cansız ve sessiz topluluğu/ Ta içinden dağıtıyordu birden./ İnsanlar saldırarak birbirlerine/ Biri karısının boğazını/ Kör bir bıçakla kesiyordu/ Bir ana birer birer çocuklarını/ Tandırın ateşine atıyordu./ Boğulmuş kendi korkularında/ Ürkütücü duygusu suçluluğun/ Öldürdü öldürdü kör ruhlarını/ Ve çocukları.” (*Yeryüzü Ayetleri*’nden)

Upuzun cümlelerle, bir kasırganın esişi gibi konuşurken koştığı sanılan Ümit Hassan “durmaktadır”. Yine akademiklerin diline pelesenk olduğu üzere, ister yazarken, ister konuşurken “söylemin, performansın, oyunculuğun maddi gerçekliği ve ancak bunun içinden kavranılabilir cümle eşitsizliği, hemen her zaman ihmal ettireceği ya da ilgisizliği beraberinde getireceği” iddiasına karşı “tuzdan bir heykel” gibi durmaktadır; her heykel erir, çürür, dağılır ama kim yok sayabilir tuzun tadını? O herkesin bildiği ve üzerinde uzlaştığı zarafetinden daha iyi bir kanıt olabilir mi buna? Eğer şeker olaydı o, o zarafet bize yöneldiğinde, kimse şüpheye düşmezdi mültefitliğinden ama tuzdur o; tuz. Aklımızın karışması bundan.

Bana gelince...Bu satırların yazarına... **“Söz kolay/Şakımışım kuş gibi”** (Gülten Akın)

Sonnot

¹ Cümlenin tam hali için, bkz. Ümit Hassan, *Osmanlı, Örgüt-İnanç-Davranış'tan Hukuk-İdeoloji'ye*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 60-61, 3 no'lu dipnot. Alıntı, olduğu haliyle yazılmış, imlasına dokunulmamıştır.

